

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

28. jaanuar 2025*

Eelotsusetaotlus – Konkurents – ELTL artikkel 101 – Direktiiv 2014/104/EL – Konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagid – Artikli 2 punkt 4 – Mõiste „kahju hüvitamise hagi“ – Artikli 3 lõige 1 – Õigus tekitatud kahju täielikule hüvitamisele – Kahju hüvitamise nõuete loovutamine õigusteenuste osutajale – Liikmesriigi õigus, mis keelab tunnustada sellise teenuseosutaja õigust esitada hagi nende nõuete ühiselt sissenõudmiseks – Artikkel 4 – Tõhususe põhimõte – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 47 esimene lõik – Õigus tõhusale kohtulikule kaitsele

Kohtuasjas C-253/23,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Landgericht Dortmundi (Dortmundi esimese astme kohus, Saksamaa) 13. märtsi 2023. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 20. aprillil 2023, menetluses

ASG 2 Ausgleichsgesellschaft für die Sägeindustrie Nordrhein-Westfalen GmbH

versus

Land Nordrhein-Westfalen,

menetluses osalesid:

Otto Fuchs Beteiligungen KG,

Bundeskartellamt,

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president K. Lenaerts, kodade presidendid F. Biltgen, K. Jürimäe (ettekandja), C. Lycourgos, I. Jarukaitis, A. Kumin, N. Jääskinen ja D. Gratsias, kohtunikud E. Regan, I. Ziemele, J. Passer, Z. Csehi ja O. Spineanu-Matei,

kohtujurist: M. Szpunar,

kohtusekretär: osakonnajuhataja D. Dittert,

arvestades kirjalikku menetlust ja 7. mai 2024. aasta kohtuistungil esitatut,

* Kohtumenetluse keel: saksa.

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- ASG 2 Ausgleichsgesellschaft für die Sägeindustrie Nordrhein-Westfalen GmbH, esindajad: *Rechtsanwälte* R. Lahme ja A. Ruster,
- Land Nordrhein-Westfalen, esindajad: *Rechtsanwälte* J. Haereke, D. Hamburger, C. Kusulis, S.-O. Nündel, G. Schwendinger, F. Süß ja K. Teitscheid,
- Otto Fuchs Beteiligungen KG, esindajad: *Rechtsanwälte* J.-H. Allermann ja C. Thiel von Herff,
- Bundeskartellamt, esindajad: J. Nothdurft ja K. Ost,
- Saksamaa valitsus, esindajad: J. Möller ja R. Kanitz,
- Euroopa Komisjon, esindajad: A. Keidel ja G. Meeßen,

olles 19. septembri 2024. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

kohtuotsuse

- 1 Eelotsusetaotluses palutakse tõlgendada ELTL artiklit 101, lähtudes ELL artikli 4 lõikest 3 ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikli 47 esimesest lõigust, ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. novembri 2014. aasta direktiivi 2014/104/EL teatavate eeskirjade kohta, millega reguleeritakse liikmesriikide õiguse kohaseid kahju hüvitamise hagisid liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsioiguse rikkumise korral (ELT 2014, L 349, lk 1), artikli 2 punkti 4, artikli 3 lõiget 1 ja artiklit 9.
- 2 Taotlus on esitatud ASG 2 Ausgleichsgesellschaft für die Sägeindustrie Nordrhein-Westfalen GmbH (edaspidi „ASG 2“) ja Land Nordrhein-Westfaleni (Nordrhein-Westfaleni liidumaa, Saksamaa; edaspidi „liidumaa“) vahelises kohtuvaidluses, mis puudutab kahju hüvitamise ühishagi, mille ASG 2 esitas nende hüvitise saamise õiguste alusel, mille 32 saeveskit loovutasid talle pärast seda, kui liidumaa ja teised metsaomanikud olid toime pannud ELTL artikli 101 rikkumise.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Harta

- 3 Harta artikli 47 „Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele“ esimeses lõigus on sätestatud:

„Igaühel, kelle liidu õigusega tagatud õigusi või vabadusi rikutakse, on selles artiklis kehtestatud tingimuste kohaselt õigus tõhusale õiguskaitsevahendile kohtus.“

Määrus (EÜ) nr 1/2003

- 4 Nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määruse (EÜ) nr 1/2003 [ELTL] artiklites [101] ja [102] sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta (EÜT 2003, L 1, lk 1; ELT eriväljaanne 08/02, lk 205) põhjenduses 13 on märgitud:

„Kui menetluse käigus, mis võib viia kokkuleppe või tegevuse keelamiseni, teevad ettevõtjad [Euroopa K]omisjonile ettepaneku kohustuste võtmiseks seoses tema tõstatatud küsimuste lahendamise, peaks komisjonil olema õigus vastu võtta otsused, millega need kohustused muudetakse asjaomastele ettevõtjatele siduvaks. Kohustusi käsitlevates otsustes tuleks sätestada, et komisjonil ei ole enam põhjust võtta meetmeid, kuid neis ei tehta järeldust rikkumise võimaliku toimumise või jätkumise kohta. Kohustusi käsitlevad otsused ei piira liikmesriikide konkurentsiasutuste ja kohtute õigust teha selliseid järeldusi ja otsuseid konkreetsete juhtumite kohta. Kohustusi käsitlevad otsused ei ole asjakohased juhul, kui komisjon kavatseb määrata trahvi.“

- 5 Selle määruse artikli 9 „Kohustused“ lõikes 1 on sätestatud:

„Kui komisjon kavatseb vastu võtta rikkumise lõpetamist nõudva otsuse ning asjaomased ettevõtjad teevad ettepaneku kohustuste võtmiseks seoses komisjoni esialgses hinnangus tõstatatud küsimuste lahendamise, võib komisjon muuta need kohustused asjaomastele ettevõtjatele siduvaks. Sellise otsuse võib vastu võtta kindlaksmääratud ajavahemikuks ja selles sätestatakse, et komisjonil ei ole enam põhjust meetmeid võtta.“

Direktiiv 2014/104

- 6 Direktiivi 2014/104 põhjendustes 4, 12 ja 13 on märgitud:

„(4) Liidu õiguses ettenähtud õigus liidu ja liikmesriikide konkurentsioiguse rikkumisest tuleneva kahju hüvitamisele eeldab, et kõikidel liikmesriikidel on sellised menetluseeskirjad, millega tagatakse kõnealuse õiguse tõhus rakendamine. Vajadus tõhusate õiguskaitsevahendite järele tuleneb ka õigusest tulemuslikule õiguskaitsele, mis on sätestatud [ELL] artikli 19 lõike 1 teises lõigus ja [harta] artikli 47 esimeses lõigus. Liikmesriigid peaksid tagama tulemusliku õiguskaitse liidu õigusega reguleeritavates valdkondades.

[...]

(12) Käesoleva direktiiviga kinnitatakse taas *acquis'* seda osa, milles käsitletakse õigust kahju hüvitamisele liidu konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju korral, eelkõige kaebeõiguse ja kahju määratluse osas, nagu seda on väljendatud Euroopa Kohtu praktikas, piiramata *acquis'* edasiarendamist. Iga sellise rikkumise tagajärjel kahju kannatanud isik saab nõuda kahju hüvitamist otsese varalise kahju (*damnum emergens*), saamata jäänud tulu (*lucrum cessans*) ning intressi eest olenemata sellest, kas liikmesriigi õiguses on nimetatud kategooriad määratletud eraldi või koos. [...]

(13) Õigus kahju hüvitamisele on füüsilistel ja juriidilistel isikutel – nii tarbijatel, ettevõtjatel kui ka ametiasutustel – olenemata sellest, kas nad on rikkumise toime pannud ettevõtjaga otseses lepingulises suhtes, ning sellest, kas konkurentsiasutus on rikkumise eelnevalt tuvastanud või mitte. Käesoleva direktiiviga ei tohiks liikmesriikidelt nõuda kollektiivsete

õiguskaitsevahendite kasutuselevõttu [ELTL] artiklite 101 ja 102 täitmise tagamiseks. Piiramata võimaluse kaotuse hüvitamist, ei tohiks käesoleva direktiivi kohane kahju täielik hüvitamine põhjustada ülemäära hüvitamist karistuslike, mitmekordsete või muud liiki kahjuhüvitiste näol.“

7 Selle direktiivi artikli 1 lõikes 1 on ette nähtud:

„Käesolev direktiiv sätestab teatavad eeskirjad, mis on vajalikud selle tagamiseks, et kõik isikud, kes on kahju kannatanud selle tõttu, et ettevõtja või ettevõtjate ühendus on rikkunud konkurentsioigust, saaksid tõhusalt kasutada oma õigust nõuda, et see ettevõtja või ühendus nimetatud kahju täielikult hüvitaks. See sätestab eeskirjad, millega soodustatakse moonutamata konkurentsi siseturul ja kõrvaldatakse selle nõuetekohase toimimise takistused, tagades kõikjal [Euroopa L]iidus võrdväärse kaitse kõigile, kes sellist kahju on kannatanud.“

8 Nimetatud direktiivi artiklis 2 on sätestatud:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

[...]

4) „kahju hüvitamise hagi“ – liikmesriigi õiguse kohane hagi, millega väidetavalt kahju kannatanud isik või ühe või mitme väidetavalt kahju kannatanud isiku nimel tegutsev isik, kui selline võimalus on liidu või liikmesriigi õigusega ette nähtud, või kahju kannatanud isiku õigused üle võtnud füüsiline või juriidiline isik, sealhulgas nõude üle võtnud isik, esitab liikmesriigi kohtule kahju hüvitamise nõude;

[...]

12) „lõplik otsus õigusrikkumise kohta“ – otsus õigusrikkumise kohta, mida ei saa või enam ei saa tavalises korras edasi kaevata;

[...]“.

9 Sama direktiivi artikli 3 „Õigus täielikule hüvitamisele“ lõikes 1 on ette nähtud:

„Liikmesriigid tagavad, et igal konkurentsioiguse rikkumise tõttu kahju kannatanud füüsilisel või juriidilisel isikul on võimalus nõuda ja saada kõnealuse kahju täielikku hüvitamist.“

10 Direktiivi 2014/104 artiklis 4 „Tõhususe ja võrdväarsuse põhimõtted“ on sätestatud:

„Liikmesriigid tagavad kooskõlas tõhususe põhimõttega, et kõik kahju hüvitamise hagidega seotud siseriiklikud eeskirjad ja menetlused töötatakse välja ja neid kohaldatakse nii, et need ei muuda praktiliselt võimaluks ega liiga keerukaks võimalust kasutada liidu õiguses sätestatud õigust konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju täielikule hüvitamisele. Võrdväarsuse põhimõtte kohaselt ei tohi ükski [ELTL] artikli 101 või 102 rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagidega seonduv siseriiklik eeskiri või menetlus olla väidetavalt kahju kannatanud isikute jaoks ebasoodsam kui eeskiri või menetlus, mida kohaldatakse samalaadsete liikmesriigi õiguse rikkumisest tulenevate kahju hüvitamise hagide suhtes.“

- 11 Selle direktiivi artikli 9 lõige 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Liikmesriigid tagavad, et liikmesriigi konkurentsiasutuse või asja läbi vaatava kohtu lõplikus otsuses tuvastatud konkurentsioiguse rikkumine loetakse vaieldamatuks [ELTL] artiklite 101 või 102 või liikmesriigi konkurentsioiguse alusel esitatud kahju hüvitamise hagi menetlemisel nende liikmesriikide kohtutes.“

Saksa õigus

- 12 12. detsembri 2007. aasta kohtuväliste õigusteenuste seaduse (Gesetz über außergerichtliche Rechtsdienstleistungen (Rechtsdienstleistungsgesetz)) (BGBl. 2007 I, lk 2840) põhikohtuasjas kohaldatavas redaktsioonis (edaspidi „RDG“) on § 1 lõikes 1 ette nähtud:

„Käesolev seadus reguleerib kohtuväliste õigusteenuste osutamise õigust Saksamaa Liitvabariigis. Selle eesmärk on kaitsta õigusabi taotlejaid, õigussuhteid ja õiguskorda vastava kvalifikatsioonita isikute osutatud õigusteenuste eest.“

- 13 RDG §-s 2 „Õigusteenuse mõiste“ on sätestatud:

„(1) Õigusteenus on igasugune tegevus teise isiku konkreetsetes asjades, kui see nõuab üksikjuhtumi õiguslikku analüüsi.

(2) Õigusteenus on olenemata lõikes 1 sätestatud tingimustest teiste isikute nõuete või teise isiku arvel sissenõudmiseks loovutatud nõuete sissenõudmine, kui nõuete sissenõudmine on iseseisev majandustegevus, sealhulgas sissenõudmisega (inkassoteenus) seotud õiguslik analüüs ja õigusnõustamine. Loovutatud nõudeid ei käsitata esimese võlausaldaja suhtes teiste isikute nõuetena.

[...]“.

- 14 RDG §-s 3 „Õigus osutada kohtuväliseid õigusteenuseid“ on sätestatud:

„Kohtuväliste õigusteenuste iseseisev osutamine on lubatud ainult ulatuses, mis on ette nähtud käesolevas seaduses või mõnes muus seaduses või selle alusel.“

- 15 RDG § 10 on sõnastatud järgmiselt:

„(1) Füüsilised ja juriidilised isikud ning juriidilise isiku staatusega äriühingud, kes on registreeritud pädevas asutuses (registreeritud isikud), võivad osutada õigusteenuseid eriteadmiste alusel järgmistes valdkondades:

1. inkassoteenused [...]

[...]“.

- 16 RDG § 11 „Eriteadmised, kutsenimetused“ lõikes 1 on sätestatud:

„Inkassoteenused nõuavad eriteadmisi taotletud tegevuse jaoks olulistes õigusvaldkondades, eelkõige tsiviil-, äri-, väärtpaberi- ja äriühinguõiguse, tsiviilkohtumenetluse õiguse, sealhulgas sundtäitmiseõiguse ja maksejõuetusõiguse ning kulude hüvitamise õiguse valdkonnas.“

- 17 RDG §-s 12 on kindlaks määratud õigusteenuste osutamiseks registrisse kandmise tingimused ja nähtud ette volitus reguleerida määrustega üksikasju, sh seoses selle seaduse §-s 10 ette nähtud teoreetiliste teadmiste tõendamisega.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 18 ASG 2 esitas 31. märtsil 2020 Landgericht Dortmundile (Dortmundi esimese astme kohus, Saksamaa), kes on eelotsusetaotluse esitanud kohus, liidumaa vastu ühishagi, milles nõudis kartellikokkuleppega tekitatud kahju hüvitamist vastavalt õigustele, mille olid talle loovutanud 32 Saksamaal, Belgias ja Luksemburgis asuvat saeveskit (edaspidi „asjaomased saeveskid“).
- 19 Liidumaale heideti ette, et vastuolus ELTL artikliga 101 ühtlustas ta vähemalt ajavahemikul 28. juunist 2005 kuni 30. juunini 2019 okaspuupalkide (edaspidi „ümarpuit“) hinnad nii enda kui ka teiste sellel liidumaal asuvate metsaomanike jaoks (edaspidi „kõnealune kartellikokkulepe“).
- 20 Bundeskartellamt (föderaalne konkurentsiamet, Saksamaa) uuris seda tegevust ja võttis konkurentsipiirangute vastase seaduse (Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen) § 32b ja ELTL artikli 101 alusel 2009. aastal vastu otsuse kohustuste võtmise kohta (edaspidi „2009. aasta otsus“), mis puudutas seda liidumaad ja teisi liidumaid, kes osalesid samamoodi ümarpuidu turustamises.
- 21 Asjaomased saeveskid soovivad saada liidumaalt hüvitist kahju eest, mis nende arvates on neile tekkinud kogu kõnealuse kartellikokkuleppe vältel kartellikokkuleppest tulenenud väidetavalt liiga kõrgete hindade tõttu, millega nad sellelt liidumaalt pärit ümarpuitu ostsid.
- 22 Selleks loovutasid kõik asjaomased saeveskid ASG 2-le oma õiguse saada hüvitist kahju eest, mis neile kõnealuse kartellikokkuleppega tekitati. ASG 2, kellel on RDG tähenduses „õigusteenuste osutajana“ selle seaduse alusel volitus, nõuab seega eelotsusetaotluse esitanud kohtus enda nimel ja enda kulul, kuid loovutajate arvel ühishagiga selle kahju hüvitamist, saades edu korral tasu.
- 23 Kartellikokkuleppega tekitatud kahju hüvitamise nõude alus on asjaomaste saeveskite poolt mitmesaja tuhande tehinguga ümarpuidu ostmise. Iga saeveski puhul ulatus nende ostude maht mitme tuhande või lausa mitmekümne tuhande tehinguni.
- 24 Liidumaa vaidlustab eelotsusetaotluse esitanud kohtus nii hagi põhjendatuse kui ka ASG 2 õiguse esitada hagi. Viimati nimetatud küsimuses väidab ta, et asjaomased saeveskid loovutasid ASG 2-le oma õigused saada hüvitist RDG-d rikkudes, mistõttu on need loovutamised tühised. Nimelt ei anna volitus, mis on ASG 2-l RDG alusel, talle õigust nõuda sisse hüvitisi, mis põhinevad konkurentsioiguse väidetava rikkumisega tekitatud kahjul.
- 25 Eelotsusetaotluse esitanud kohus täpsustab, et Saksa õiguses võib masskahju või väikesesummalise kahju puhul, mis puudutab suurt hulka isikuid, õigussubjektide hagid koondada nõude loovutamise mehhanismi (*Abtretungsmodell*) abil, mida nimetatakse ka „võla sissenõudmise ühishagiks“ (*Sammelklage-Inkasso*) (edaspidi „võla sissenõudmise ühishagi“). Sellega seoses loovutavad isikud, kellele on väidetavalt kahju tekkinud, oma oletatavad nõuded õigusteenuste osutajale, kes on saanud RDG-s ette nähtud volituse, mis annab talle üldjuhul õiguse enda nimel ja enda kulul, kuid loovutajate arvel need ühishagid sisse nõuda, saades edu korral tasu.

- 26 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul on seda praktikat Bundesgerichtshofi (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus) praktikas tunnustatud erinevat liiki kahju hüvitamise hagide puhul, eelkõige kinnisvara üürimist või lennureisijatele hüvitise maksmist käsitlevates vaidlustes. Seevastu madalama astme kohtud tõlgendavad RDG-d nii, et konkurentsioiguse oletatava rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise valdkonnas ei ole võla sissenõudmise ühishagi lubatav, eriti kui tegemist on nn *stand-alone*-hagiga, see tähendab kahju hüvitamise hagiga, mis eelkõige asjaolude tuvastamise osas ei põhine lõplikul ja siduval otsusel, millega konkurentsiasutus on sellise rikkumise kindlaks teinud (edaspidi „iseseisev kahju hüvitamise hagi“). Bundesgerichtshofil (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus) ei ole veel olnud võimalust seda küsimust lahendada.
- 27 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates ei ole Saksa õiguses ühtegi võla sissenõudmise ühishagiga samaväärset õiguskaitsevahendit, mis võimaldaks tagada hüvitise saamise õiguse tõhusa kasutamise kartelliasjades.
- 28 Seega ei ole kartellikokkuleppega tekitatud kahju eest hüvitise saamise õiguse tõhusus tagatud, eriti kui tegemist on väikesesummalise kahjuga, mis puudutab suurt hulka kahjustatud isikuid. Sellisel juhul oleks kahju üksiksumma nii väike, et see ajendaks õigussubjekte loobuma neile liidu õigusega tagatud õigusest saada hüvitist.
- 29 Neil asjaoludel on võla sissenõudmise ühishagi ainus majanduslikult ratsionaalne ja teostatav võimalus sellist hüvitist nõuda. Eelotsusetaotluse esitanud kohus on siiski arvamisel, et vastavalt RDG sätetele, nagu neid on tõlgendanud mõned riigisisised kohtud, peab ta tuvastama põhikohtuasjas kõne all olevate loovutamiste tühisuse, mistõttu tuleb talle esitatud hagi jätta läbi vaatamata.
- 30 Tal tekib siiski küsimus, kas selline RDG tõlgendus on liidu õigusega vastuolus, sest kuna see riigisisese õiguse tõlgendus takistab isikutel, kellele on kõnealuse kartellikokkuleppe tõttu kahju tekkinud, pöörduda võla sissenõudmise ühishagiga kohtusse, siis võib see olla kokkusobimatu nii direktiiviga 2014/104 kui ka liidu õiguse tõhususe põhimõttega ja õigusega tõhusale kohtulikule kaitsele.
- 31 Esiteks on eelotsusetaotluse esitanud kohtul tekkinud küsimus, kas sellise kokkusobimatuse saab tuletada direktiivi 2014/104 artikli 3 lõike 1 – milles on tema hinnangul sätestatud, et isikutel, kellele on kartellikokkuleppe tõttu kahju tekkinud, on õigus sellele, et kartellikokkuleppe tõttu tekkinud kahju hüvitatakse neile täielikult, mida kinnitab ka Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika – tõlgendamisest koostoimes selle direktiivi artikli 2 punktiga 4. Viimati nimetatud sättes on nimelt sõnaselgelt viidatud võla sissenõudmise ühishagile, kuna mõiste „kahju hüvitamise hagi“ selle sätte tähenduses hõlmab hagi, mille on esitanud „kahju kannatanud isiku õigused üle võtnud füüsiline või juriidiline isik, sealhulgas nõude üle võtnud isik“.
- 32 Teiseks kahtleb eelotsusetaotluse esitanud kohus selles, kas käesoleva kohtuotsuse punktis 29 viidatud riigisisese õiguse tõlgendusest tulenev asjaolu, et kahjustatud isikutel ei ole võimalik esitada võla sissenõudmise ühishagi, on kooskõlas ELL artikli 4 lõikega 3 ja ELTL artikliga 101. Ta leiab, et nagu nähtub Euroopa Kohtu praktikast ja direktiivi 2014/104 sätetest, võib iga isik nõuda konkurentsioiguse rikkumisega talle tekitatud kahju täielikku hüvitamist. Liikmesriigid peaksid seega tagama selle kahju eest hüvitise saamise õiguse tõhususe, ilma et see muudaks kõnealuse õiguse kasutamist võimatuks või ülemäära raskeks. See aitaks kaitsta avalikku huvi, mis seisneb tõhusa konkurentsi tagamises liidus.

- 33 Kolmandaks soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas käesoleva kohtuotsuse punktis 29 mainitud riigisisese õiguse tõlgendusest tulenev asjaolu, et kahjustatud isikutel ei ole võimalik esitada võla sissenõudmise ühishagi, rikub nende isikute õigust tõhusale kohtulikule kaitsele, mis on sätestatud harta artikli 47 esimeses lõigus, ELL artikli 6 lõikes 3 ja Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklis 13. Sellises olukorras, nagu on kõne all tema menetluses olevas kohtuasjas, milles on tegemist masskahju või väikesesummalise kahjuga, mis puudutab suurt hulka isikuid, jääksid kahjustatud isikud ilma võimalusest kasutada riigisiseses õiguses ette nähtud ainsat tõhusat õiguskaitsevahendit, selleks et teostada oma õigust saada hüvitist.
- 34 Lõpuks täpsustab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et kui jõutakse järeldusele, et riigisisene õigus ei ole liidu õigusega kooskõlas, ei ole tal võimalik seda kooskõllaliselt tõlgendada, kuna selline tõlgendus oleks *contra legem*.
- 35 Neil asjaoludel otsustas Landgericht Dortmund (Dortmundi esimese astme kohus) menetluse peatada ja esitada järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas liidu õigust, eelkõige ELTL artiklit 101, ELL artikli 4 lõiget 3, [harta] artiklit 47 ning direktiivi [2014/104] artikli 2 punkti 4 ja artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi õiguse tõlgendamine ja kohaldamine viisil, mis takistab isikul, kellele võib olla tekitatud ELTL artikli 101 rikkumisega – mida loetakse direktiivi [2014/104] artikli 9 või seda artiklit ülevõtvate siduvate riigisiseste õigusnormide alusel vaieldamatuks – kahju, loovutada eelkõige mass- või hajutatud kahju korral oma õigused saada hüvitist litsentseeritud õigusteenuste osutajale, et viimane saaks nendele õigustele järgnevas hagi (*follow-on-hagi*) tugineda teiste väidetavalt kahjustatud isikute õigustega ühiselt, kui puuduvad muud samaväärsed seadusjärgsed või lepingulised võimalused kahju hüvitamise nõuete koondamiseks, seda eelkõige seetõttu, et need ei vii hüvitist väljamõistvate kohtuotsusteni, need ei ole kasutatavad muudel menetluslikel põhjustel või on majanduslikel põhjustel objektiivselt ebamõistlikud, ja seeläbi muutub eelkõige väikesesummalise kahju eest vastutusele võtmine praktiliselt võimatuks või igal juhul ülemäära raskeks?
2. Kas liidu õigust tuleb nii tõlgendada vähemalt juhul, kui kõnealune kahju hüvitamise hagi tuleb esitada olukorras, kus Euroopa Komisjon ega liikmesriigi asutused ei ole enne teinud oletatava rikkumise kohta otsust, millel oleks siduv mõju direktiivi [2014/104] artiklil 9 põhinevate riigisiseste õigusnormide tähenduses ([...] *stand-alone-hagi*), kui muud samaväärsed seadusjärgsed või lepingulised võimalused kahju hüvitamise nõuete koondamiseks tsiviilhagi esitamise eesmärgil juba esimeses küsimuses nimetatud põhjustel puuduvad ja eelkõige juhul, kui vastasel korral ei saaks ELTL artikli 101 rikkumise eest üldse vastutusele võtta, seda ei avalik-õigusliku rakendamise (*public enforcement*) ega eraõigusliku rakendamise (*private enforcement*) kaudu?
3. Kas juhul, kui vähemalt ühele neist kahest küsimusest tuleb vastata jaatavalt, peavad asjaomased Saksa õigusnormid olukorras, kus liidu õigusega kooskõlas olev tõlgendus on välistatud, jääma kohaldamata, mille tagajärjel oleks nõuete loovutamine vähemasti sellest aspektist lähtudes kehtiv ja õiguse tõhus rakendamine muutuks võimalikuks?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimese küsimuse vastuvõetavus

- 36 Esimese küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas ELTL artiklit 101 koostoimes direktiivi 2014/104 artikli 2 punktiga 4, artikli 3 lõikega 1, artikliga 4 ja artikli 9 lõikega 1 ning harta artikli 47 esimest lõiku tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus riigisiseste õigusnormide tõlgendus, mis takistab isikutel, kellele on konkurentsioiguse rikkumisega väidetavalt kahju tekitatud, loovutada oma õigused saada hüvitist õigusteenuste osutajale, selleks et viimane saaks hüvitised ühishagiga sisse nõuda nn *follow-on*-hagi raames, mis on kahju hüvitamise hagi, mis järgneb konkurentsiasutuse lõplikule otsusele, millega tuvastatakse selline rikkumine (edaspidi „järgnev kahju hüvitamise hagi“).
- 37 Otto Fuchs Beteiligungen, liidumaa ja komisjon leiavad, et see küsimus on vastuvõetamatu. Põhikohtuasjas esitatud hagi ei tule nende arvates käsitada järgneva, vaid iseseisva kahju hüvitamise hagina.
- 38 Sellega seoses tuleb märkida, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt peab Euroopa Kohtule esitatud eelotsuse küsimus puudutama liidu õiguse tõlgendamist, mis on objektiivselt vajalik otsuse jaoks, mille eelotsusetaotluse esitanud kohus peab tegema (12. jaanuari 2023. aasta kohtuotsus DOBELES HES, C-702/20 ja C-17/21, EU:C:2023:1, punkt 81, ning 9. jaanuari 2024. aasta kohtuotsus G. jt (üldkohtu kohtunike ametisse nimetamine Poolas), C-181/21 ja C-269/21, EU:C:2024:1, punkt 65).
- 39 Üksnes asja menetleva ja selle lahendamise eest vastutava liikmesriigi kohtu ülesanne on kohtuasja eripära arvesse võttes hinnata nii eelotsuse vajalikkust asjas otsuse langetamiseks kui ka Euroopa Kohtule esitatavate küsimuste asjakohasust. Seega, kui küsimused on esitatud liidu õigusnormi tõlgendamise kohta, on Euroopa Kohus üldjuhul kohustatud otsuse tegema (6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, punkt 27, ning 19. septembri 2024. aasta kohtuotsus Booking.com ja Booking.com (Deutschland), C-264/23, EU:C:2024:764, punkt 34).
- 40 Sellest järeldub, et eeldatakse, et liidu õigust käsitlevad küsimused on asjakohased, ning Euroopa Kohus võib keelduda liikmesriigi kohtu esitatud eelotsuse küsimusele vastamast vaid siis, kui on ilmne, et taotletaval liidu õigusnormi tõlgendusel puudub igasugune seos põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega, kui probleem on hüpoteetiline või kui Euroopa Kohtule ei ole teada vajalikke faktilisi või õiguslikke asjaolusid, et anda tarvilik vastus talle esitatud küsimustele (6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, punkt 28, ning 19. septembri 2024. aasta kohtuotsus Booking.com ja Booking.com (Deutschland), C-264/23, EU:C:2024:764, punkt 35).
- 41 Käesoleval juhul nähtub aga eelotsusetaotlusest, et esimene küsimus ei ole osas, milles see puudutab järgnevat kahju hüvitamise hagi, ilmselgelt mingil viisil seotud põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega.
- 42 Nimelt märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et ASG 2 on talle esitanud kahju hüvitamise hagi, paludes välja mõista kahju, mis asjaomastele saeveskitele kõnealuse kartellikokkuleppe tõttu väidetavalt tekkis. Nimetatud kohus täpsustab, et põhikohtuasjas ei ole tehtud ühtegi muud otsust peale 2009. aasta otsuse.

- 43 Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 55 märkis, võeti see otsus vastu konkurentsipiirangute vastase seaduse (Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen) § 32b alusel, mille sõnastus vastab määruse nr 1/2003 artikli 9 sõnastusele, nagu kinnitas föderaalne konkurentsiamet oma kirjalikes seisukohtades.
- 44 Selle määruse artikli 9 alusel vastu võetud otsus kohustuste võtmise kohta ei sisalda aga lõplikku järelust, et on tuvastatud ELTL artiklite 101 ja 102 rikkumine.
- 45 Nimetatud määruse artikkel 9, võttes arvesse määruse põhjendust 13, näeb nimelt ette, et selle sätte alusel algatatud menetluses on komisjon vabastatud kohustusest kvalifitseerida ja tuvastada rikkumine, sest tema roll piirdub asjaomaste ettevõtjate pakutud kohustuste analüüsimise ja võimaliku heakskiitmisega, arvestades nii probleeme, mille ta on oma esialgses hinnangus tuvastanud, kui ka tema taotletavaid eesmärgi. Kohustusi käsitleva otsuse vastuvõtmine lõpetab seega nende ettevõtjate suhtes rikkumismenetluse, võimaldades neil vältida konkurentsioiguse rikkumise tuvastamist ja võimalikku trahvi määramist (vt selle kohta 29. juuni 2010. aasta kohtuotsus komisjon vs. Alrosa, C-441/07 P, EU:C:2010:377, punktid 40 ja 48).
- 46 2009. aasta otsuse puhul nähtub eelotsusetaotluse esitanud kohtu esitatud andmetest, et selles otsuses määras föderaalne konkurentsiamet liidumaa jaoks kindlaks koostöökünnised ümarpuidu turustamiseks ning meetmed, mille eesmärk oli piirata liidumaa seisundit asjaomasel turul.
- 47 Järelikult ei saa 2009. aasta otsust pidada liikmesriigi konkurentsiasutuse lõplikuks otsuseks, millega tuvastatakse konkurentsioiguse rikkumine, nagu on ette nähtud direktiivi 2014/104 artikli 9 lõikes 1 koostoimes selle direktiivi artikli 2 punktiga 12. Seega ei saa põhikohtuasja aluseks olevat ASG 2 hagi pidada järgnevas kahju hüvitamise hagiks.
- 48 Neil asjaoludel on esimene küsimus vastuvõetamatu.

Teise ja kolmanda küsimuse analüüs

- 49 Teise ja kolmanda küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas ELTL artiklit 101 koostoimes direktiivi 2014/104 artikli 2 punktiga 4, artikli 3 lõikega 1 ja artikliga 4 ning harta artikli 47 esimest lõiku tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus riigisiseste õigusnormide tõlgendus, mis takistab isikutel, kellele on konkurentsioiguse rikkumisega väidetavalt kahju tekitatud, loovutada oma õigused saada hüvitist õigusteenuste osutajale, selleks et viimane saaks hüvitised ühishagiga sisse nõuda iseseisva kahju hüvitamise hagi raames.
- 50 Jaatava vastuse korral soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas ta peaks jätma nende riigisiseste õigusnormide asjakohased sätted kohaldamata juhul, kui neid ei ole võimalik tõlgendada kooskõlas liidu õigusega.

Vastuvõetavus

- 51 Otto Fuchs Beteiligungen ja liidumaa vaidlustavad teise ja kolmanda küsimuse vastuvõetavuse.
- 52 Esimesena väidavad nad, et teine küsimus on hüpoteetiline või põhikohtuasja lahendamiseks tarbetu ning ei see ega kolmas küsimus ei puuduta liidu õiguse tõlgendamist.

- 53 Euroopa Kohtu käsutuses oleva toimiku materjalidest nähtub siiski, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu taotletud liidu õiguse tõlgendus on ilmselgelt objektiivselt vajalik põhikohtuasja lahendamiseks.
- 54 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on nimelt tekkinud küsimus, kas käesoleva kohtuotsuse punktis 49 viidatud liidu õigusnormidega on vastuolus liikmesriigi õigusnormide selline tõlgendus, mille tagajärjel on isikutel, kellele on kartellikokkuleppe tõttu kahju tekkinud, takistatud esitamast võla sissenõudmise ühishagi. Jaatava vastuse korral soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, millised järeldused tuleb sellisest vastuolust teha juhul, kui RDG sätteid ei ole võimalik tõlgendada liidu õigusega kooskõlas.
- 55 Teisena väidavad Otto Fuchs Beteiligungen ja liidumaa sisuliselt, et eelotsusetaotluse esitanud kohus lähtus oma küsimustes valedest eeldustest. Täpsemalt leidis see kohus ekslikult ühelt poolt, et RDG sätteid tuleb tõlgendada nii, et nendega on automaatselt välistatud võla sissenõudmise ühishagi konkurentsioiguse valdkonnas, ja teiselt poolt, et kui isikutel, kellele on kartellikokkuleppe tõttu kahju tekkinud, ei ole võimalik seda ühishagi esitada, on neil praktiliselt võimatu või igal juhul ülemäära raske kasutada neile liidu õigusega antud õigust saada hüvitist, kuna Saksa õigus ei paku neile ühtegi sama tõhusat alternatiivi, mis võimaldaks neil kasutada seda õigust saada hüvitist.
- 56 Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt esitab liikmesriigi kohus liidu õiguse tõlgendamise seotud küsimused õiguslikus ja faktilises raamistikus, mille ta on määratlenud omal vastutusel ja mille paikapidavust Euroopa Kohus ei pea kontrollima (vt selle kohta 26. oktoobri 2023. aasta kohtuotsus EDP – Energias de Portugal jt, C-331/21, EU:C:2023:812, punkt 46 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 57 Kuna eelotsusetaotluse esitanud kohus on ainsana pädev tõlgendama ja kohaldama riigisisest õigust, peab Euroopa Kohus võtma arvesse eelotsuse küsimuste õiguslikku konteksti, nagu see on määratletud eelotsusetaotluses (vt selle kohta 14. novembri 2024. aasta kohtuotsus S. (kohtukoosseisus muudatuste tegemine), C-197/23, EU:C:2024:956, punkt 51 ja seal viidatud kohtupraktika). Lisaks ei saa käesoleva kohtuotsuse punktis 40 meenutatud eeldust, et need küsimused on asjakohased, ümber lükata pelgalt asjaoluga, et üks põhikohtuasja pooltest vaidlustab teatavad faktilised asjaolud, mille paikapidavuse kontrollimine ei ole Euroopa Kohtu ülesanne ja millest sõltub põhikohtuasja vaidluse eseme määratlus (vt selle kohta 22. septembri 2016. aasta kohtuotsus Breitsamer und Ulrich, C-113/15, EU:C:2016:718, punkt 34 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 58 Käesoleva kohtuotsuse punktis 55 nimetatud eeldused põhinevad aga eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul riigisisesele raamistikule, millesse põhikohtuasi kuulub. Selle hinnangu andmine kuulub nimetatud kohtu ainupädevusse ning Euroopa Kohtu ülesanne ei ole kontrollida selle paikapidavust.
- 59 Neil asjaoludel ja ilma et see piiraks eelotsusetaotluse esitanud kohtu sellist kontrolli (vt selle kohta 27. juuni 2018. aasta kohtuotsus Altiner ja Ravn, C-230/17, EU:C:2018:497, punkt 23), tuleb tõdeda, et teine ja kolmas küsimus on vastuvõetavad.

Sisulised küsimused

- 60 ELTL artikli 101 lõikel 1 on vahetu õigusmõju isikutevahelistele suhetele ja sellest sättest tulenevad õigussubjektidele õigused, mida liikmesriikide kohtud peavad kaitsma (30. jaanuari 1974. aasta kohtuotsus BRT ja Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs, 127/73, EU:C:1974:6, punkt 16, ning 6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, punkt 32 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 61 Sellega seoses seataks ohtu ELTL artikli 101 täielik toime ja eriti selle artikli lõikes 1 sätestatud keelu soovitatav toime, kui igaüks ei saaks nõuda konkurentsioiguse rikkumisega talle tekitatud kahju hüvitamist (vt selle kohta 20. septembri 2001. aasta kohtuotsus Courage ja Crehan, C-453/99, EU:C:2001:465, punkt 26, ning 6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, punkt 33 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 62 Järelikult on igaühel õigus nõuda tekitatud kahju hüvitamist, kui selle kahju ja rikkumise vahel on põhjuslik seos (vt selle kohta 13. juuli 2006. aasta kohtuotsus Manfredi jt, C-295/04 – C-298/04, EU:C:2006:461, punkt 61, ning 6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, punkt 34 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 63 Igaühe õigus nõuda sellise kahju hüvitamist tugevdab liidu konkurentsionormide toimivust ja aitab pärssida – sageli varjatud – tegevust, mis võib konkurentsi piirata või kahjustada, ning aitab seega kaasa tõhusa konkurentsi säilitamisele liidus (vt selle kohta 6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, punkt 35 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 64 Nagu nähtub direktiivi 2014/104 põhjendusest 12, on õigus saada konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju eest hüvitist kodifitseeritud selle direktiivi artikli 3 lõikes 1, milles on ette nähtud, et liikmesriigid tagavad, et igal füüsilisel või juriidilisel isikul, kellele sellist kahju on tekitatud, on võimalus nõuda kõnealuse kahju täielikku hüvitamist ja hüvitis saada.
- 65 Direktiivi põhjenduses 4 on märgitud, et õigus saada hüvitist eeldab, et iga liikmesriik kehtestab menetlusnormid, mis tagavad selle õiguse tõhusa kasutamise. Samast põhjendusest ilmneb, et vajadus tõhusate õiguskaitsevahendite järele tuleneb ka õigusest tõhusale kohtulikule kaitsele, mis on sätestatud harta artikli 47 esimeses lõigus ja millele vastab ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus ette nähtud kohustus kehtestada vajalik kaebeõigus, selleks et tagada selline kaitse liidu õigusega reguleeritavates valdkondades (vt selle kohta 16. mai 2017. aasta kohtuotsus Berlioz Investment Fund, C-682/15, EU:C:2017:373, punkt 44, ning 6. oktoobri 2020. aasta kohtuotsus État luxembourgeois (õigus esitada kaebus maksuteabe taotluse peale), C-245/19 ja C-246/19, EU:C:2020:795, punkt 47).
- 66 Nagu on ette nähtud direktiivi 2014/104 artikli 1 lõikes 1, on selles direktiivis sätestatud teatavad eeskirjad kahju hüvitamise hagide kohta, mida liidu seadusandja on pidanud vajalikuks selleks, et igaüks, kellele on konkurentsioiguse rikkumise tõttu kahju tekkinud, saaks tõhusalt kasutada oma õigust nõuda ettevõtjalt või ettevõtjate ühenduselt kõnealuse kahju täielikku hüvitamist.
- 67 Selles kontekstis on direktiivi artikli 2 punktis 4 mõiste „kahju hüvitamise hagi“ määratletud nii, et see on riigisisese õiguse kohaselt esitatud hagi, millega väidetavalt kahjustatud isik või ühe või mitme väidetavalt kahjustatud isiku nimel tegutsev isik, kui selline võimalus on muu hulgas riigisisese õigusega ette nähtud, või väidetavalt kahjustatud isiku õigused üle võtnud füüsiline või juriidiline isik, sealhulgas nõude üle võtnud isik, esitab liikmesriigi kohtule kahju hüvitamise nõude.

- 68 Seega näeb direktiiv ette võimaluse, et kahju hüvitamise hagi võib esitada kas otse füüsiline või juriidiline isik, kellel on liidu õigusest tulenev õigus saada hüvitist, või kolmas isik, kellele on loovutatud väidetavalt kahjustatud poole õigus nõuda hüvitist.
- 69 Sellegipoolest, nagu kohtujurist oma ettepaneku punktides 100 ja 101 sisuliselt märkis, ei sisalda direktiivi 2014/104 artikli 2 punkt 4 liikmesriikidele mingit kohustust kehtestada niisugune võla sissenõudmise ühishagi esitamise mehhanism, nagu on kõne all põhikohtuasjas, ega reguleeri tingimusi, mis peavad olema täidetud selleks, et kahjustatud isiku poolt oma õiguse saada hüvitist kahju eest, mis on tekitatud konkurentsioiguse rikkumisega, sellise ühishagi esitamise eesmärgil loovutamine oleks kehtiv.
- 70 Sellest järeldub, et nii kahju hüvitamise ühishagi mehhanismi kehtestamine kui ka tingimused, mis peavad olema täidetud selleks, et konkurentsioiguse rikkumisega väidetavalt tekitatud kahju eest hüvitise saamise õiguse loovutamine füüsilisele või juriidilisele isikule oleks kehtiv, selleks et nimetatud isik saaks liikmesriigi kohtule esitada sellise ühishagi, kuuluvad hüvitise saamise õiguse kasutamise normide hulka, mida direktiiv 2014/104 ei reguleeri.
- 71 Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast selgub, et vastavat valdkonda reguleerivate liidu õigusnormide puudumise korral tuleb võrdväarsuse ja tõhususe põhimõtteid järgides kehtestada iga liikmesriigi sisemises õiguskorras normid, kuidas kasutada õigust nõuda niisuguse kahju hüvitamist, mis on tekkinud konkurentsioiguse rikkumise tõttu (vt selle kohta 20. septembri 2001. aasta kohtuotsus *Courage ja Crehan*, C-453/99, EU:C:2001:465, punkt 29, ning 28. märtsi 2019. aasta kohtuotsus *Cogeco Communications*, C-637/17, EU:C:2019:263, punkt 42 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 72 Tõhususe ja võrdväarsuse põhimõtted kajastuvad direktiiviga 2014/104 hõlmatud valdkonnas direktiivi artiklis 4, milles on sisuliselt korratud Euroopa Kohtu praktikast tulenevat sõnastust. Teise ja kolmanda küsimuse analüüsimisel tuleb siiski arvesse võtta üksnes tõhususe põhimõtet, mis on ainus, millele eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab.
- 73 Kõnealuse sätte kohaselt tuleneb sellest põhimõttest, et liikmesriigid tagavad, et kõik kahju hüvitamise hagidega seotud riigisisesed eeskirjad ja menetlused töötatakse välja ja neid kohaldatakse nii, et need ei muuda praktiliselt võimatuks ega liiga keerukaks võimalust kasutada liidu õiguses sätestatud õigust sellele, et kahju, mis on tekitatud konkurentsioiguse rikkumisega, hüvitatakse täielikult.
- 74 Euroopa Kohus on täpsemalt otsustanud, et konkurentsioiguse valdkonnas kohaldatavad riigisisesed õigusnormid ei tohi kahjustada ELTL artiklite 101 ja 102 tõhusat kohaldamist ning need peavad olema kohandatud selle valdkonna kohtuasjade eripärale, mis nõuavad reeglina keerulist faktilist ja majanduslikku analüüsi (vt selle kohta 20. aprilli 2023. aasta kohtuotsus *Repsol Comercial de Productos Petrolíferos*, C-25/21, EU:C:2023:298, punkt 60 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 75 Lisaks, kuigi seda valdkonda reguleerivate liidu õigusnormide puudumise korral tuleb iga liikmesriigi riigisiseses õiguskorras kehtestada menetlusnormid selliste õiguskaitsevahendite jaoks, mille eesmärk on tagada nende õiguste kaitse, mis tulenevad isikutele liidu õiguskorrast, vastutavad liikmesriigid siiski selle eest, et igal üksikjuhtumil oleks tagatud nende õiguste tõhus kohtulik kaitse, nagu näeb ette harta artikli 47 esimene lõik (19. novembri 2019. aasta kohtuotsus

A. K. jt (kõrgeima kohtu distsiplinaarkolleegiumi sõltumatus), C-585/18, C-624/18 ja C-625/18, EU:C:2019:982, punkt 115 ja seal viidatud kohtupraktika). Nagu on märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 65, viitab direktiivi 2014/104 põhjendus 4 õigusele saada sellist kaitset.

- 76 Nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktidest 28–33, kahtleb eelotsusetaotluse esitanud kohus käesoleval juhul selles, kas tõhususe põhimõttega ja õigusega tõhusale kohtulikule kaitsele on kooskõlas liikmesriigi kohtupraktika, milles tõlgendatakse RDG-d nii, et see takistab isikutel, kellele on konkurentsioiguse rikkumise tõttu kahju tekkinud, esitada võla sissenõudmise ühishagi.
- 77 Sellega seoses märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus ühelt poolt, et see hagi on ainus õiguskaitsevahend, mis võimaldab neil isikutel tõhusalt ja ühiselt kasutada oma õigust saada hüvitist. Teiselt poolt, kuigi nimetatud isikutel on võimalus esitada kahju hüvitamise hagi enda nimel ja enda arvel, ei luba selline võimalus neil siiski seda õigust tõhusalt kasutada. Arvestades, et konkurentsioiguse rikkumisega seotud individuaalhagi on iseäranis keeruline, aeganõudev ja kulukas, kalduvad kahjustatud isikud loobuma sellise individuaalhagi esitamisest, eriti kui tegemist on väikesesummalise kahjuga.
- 78 Kõik põhikohtuasja pooled, välja arvatud ASG 2, ja teised Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 23 esimeses lõigus nimetatud huvitatud isikud esitasid oma Euroopa Kohtule esitatud seisukohtades siiski mitu asjaolu, mille eesmärk on eelotsusetaotluses esitatud väiteid täpsustada.
- 79 Nii seavad need pooled ja huvitatud isikud esiteks kahtluse alla eelotsusetaotluse esitanud kohtu väite, et liikmesriigi õigus välistab automaatselt võimaluse, et isikud, kellele on konkurentsioiguse rikkumise tõttu kahju tekkinud, võivad esitada võla sissenõudmise ühishagi. Sellise hagi esitamist on peetud mõeldamatuks üksnes konkurentsioiguse valdkonna konkreetsete juhtumite kontekstis, kus selle hagi esitamine tõi faktiliselt kaasa nende RDG sätete rikkumise, mis huvide konflikti korral keelavad õigusteenuste osutajal tegutseda.
- 80 Teiseks tuleb nende hinnangul täpsustada järeldust, et riigisisene õigus ei paku samale hagile ühtegi alternatiivi, mis võimaldaks kahjustatud isikutel ühiselt kasutada oma õigust saada hüvitist. Nõuete loovutamine tõelise faktooringu vormis, st mitte pelgalt nõude üleandmine käsundussuhtes, vaid nõude täielik üleandmine kolmandale isikule selle isiku poolt võõrandajale tehtava kohese rahalise vastusoorituse eest, ning *litisconsortium*, mis seisneb mitme hageja ühises hakis, mis võimaldab neil eelkõige ühiselt tellida hinnanguid ja ekspertiise, et määrata kindlaks nende vastava kahju suurus, kujutavad endast selles osas alternatiive, mis on Saksa kohtupraktikas konkurentsioiguse valdkonda puudutavates vaidlustes võimalikud ja lubatavad.
- 81 Kolmandaks seatakse eelotsusetaotluse esitanud kohtu seisukoht, et kahjustatud pooled kalduksid loobuma kasutamast oma õigust saada hüvitist, kui nad saaksid sellele tugineda üksnes individuaalhagi raames, käesolevas kohtuasjas kahtluse alla asjaomaste saeveskite individuaalsete nõuete suuruse tõttu, mis asetab perspektiivi passiivsuse, mida viimati nimetatud isikud võivad seda liiki hagi puhul üles näidata.
- 82 Sellega seoses tuleb märkida, et üksnes eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on kontrollida, kas riigisisese õiguse tõlgendus, mille kohaselt on võla sissenõudmise ühishagi välistatud konkurentsioigust puudutavates vaidlustes, muudab võimatuks või ülemäära raskeks hüvitise saamise õiguse kasutamise, mille liidu õigus annab isikutele, kellele on konkurentsioiguse rikkumise tõttu kahju tekkinud, ja jätab nad ilma tõhusast kohtulikust kaitsest.

- 83 Selleks peab see kohus siiski arvesse võtma kõiki asjakohaseid tegureid, mis on seotud normidega, mis on riigisisises õiguses ette nähtud, et kasutada õigust saada hüvitist kahju eest, mis on sellise rikkumise tõttu tekkinud (vt analoogia alusel 28. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Cogeco Communications, C-637/17, EU:C:2019:263, punkt 45).
- 84 Ainult juhul, kui selle kontrolli tulemusel peaks eelotsusetaotluse esitanud kohus järeldama ühelt poolt, et ükski võla sissenõudmise ühishagile alternatiivne kollektiivne mehhanism, mis on ette nähtud riigisisises õiguses, ei võimalda tõhusalt tugineda nende isikute või isikute rühma õigusele, kes nõuavad konkurentsioiguse rikkumise tõttu väidetavalt tekkinud kahju hüvitamist ja kelleks käesoleval juhul on asjaomased saeveskid, ja teiselt poolt, et riigisisises õiguses ette nähtud individuaalhagi esitamise tingimused muudavad hüvitise saamise õiguse kasutamise võimatuks või ülemäära raskeks ning kahjustavad seega nende õigust tõhusale kohtulikule kaitsele, saaks eelotsusetaotluse esitanud kohus jõuda järeldusele, et riigisisene õigus, tõlgendatuna nii, et see välistab niisuguse sissenõudmishagi esitamise, ei vasta käesoleva kohtuotsuse punktides 71–75 nimetatud liidu õiguse nõuetele.
- 85 Sellega seoses tuleb toonitada, et kuigi on tõsi, et arvestades konkurentsioiguse valdkonda kuuluvate kohtuasjade eripära ja täpsemalt käesoleva kohtuotsuse punktis 74 meenutatud asjaolu, et selle õiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagide esitamiseks on üldjuhul vaja keerulist faktilist ja majanduslikku analüüsi, võib see, et riigisisises õiguses on olemas mehhanismid, mis võimaldavad individuaalseid nõudeid rühmitada, hõlbustada kahjustatud isikutel kasutada õigust saada hüvitist. Eelkõige võivad sellised mehhanismid hõlbustada selliste iseseisvate kahju hüvitamise hagide esitamist, mille põhistamiseks ei ole konkurentsiasutuse lõplikku järeldust rikkumise tuvastamise kohta.
- 86 Siiski ei võimalda ainuüksi selliste kahju hüvitamise hagide keerukus ja menetluskulud järeldada, et hüvitise saamise õiguse kasutamine individuaalhagi raames muutuks praktiliselt võimatuks või ülemäära raskeks, mis konkurentsioiguse rikkumise tõttu kahjustatud isikute individuaalsete nõuete rühmitamise mehhanismide puudumise korral võtaks nendelt õiguse tõhusale kohtulikule kaitsele. Üksnes juhul, kui eelotsusetaotluse esitanud kohus tuvastab kõigi kohtuasja õiguslike ja faktiliste asjaolude hindamise tulemusel, et liikmesriigi õiguse konkreetset asjaolud takistavad nende individuaalhagide esitamist, võib ta olenevalt olukorrast sellisele järeldusele jõuda.
- 87 Tuleb lisada, et kui eelotsusetaotluse esitanud kohus peaks tuvastama, et võla sissenõudmise ühishagi esitamise mehhanism on põhikohtuasjas ainus menetluslik õiguskaitsevahend, mis võimaldab asjaomastel saeveskitel tõhusalt tugineda oma õigusele saada hüvitist kahju eest, mis on kõnealuse kartellikokkuleppe tõttu väidetavalt tekkinud, ei mõjuta selline järeldus nende riigisiseste õigusnormide kohaldamist, mis reguleerivad õigussubjektide kaitse huvides inkassoteenuste osutajate tegevust, selleks et tagada eelkõige nende teenuste kvaliteet ning inkassoteenuste osutajate saadava tasu objektiivsus ja proportsionaalsus ning vältida huvide konflikte ja menetlusõiguste kuritarvitamist.
- 88 Lõpuks, mis puudutab järeldusi, mis tuleb teha, kui eelotsusetaotluse esitanud kohus peaks tuvastama, et see mehhanism ei ole kooskõlas õigusega tõhusale kohtulikule kaitsele, siis nähtub käesoleva kohtuotsuse punktidest 60 ja 64, et direktiivi 2014/104 artikli 3 lõikes 1 kodifitseeritud õigus sellele, et konkurentsioiguse rikkumise tõttu tekkinud kahju hüvitatakse täielikult, tuleneb ELTL artikli 101 lõikes 1 tunnustatud vahetust õiguspõhjust.

- 89 Lisaks on Euroopa Kohus täpsustanud, et harta artikkel 47 on iseenesest piisav ega vaja täpsustamist liidu või riigisisestes õigusnormides, et anda isikutele õigus, millele nad saavad vahetult tugineda (17. aprilli 2018. aasta kohtuotsus Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, punkt 78, ning 20. veebruari 2024. aasta kohtuotsus X (ülesütlemise põhjuste puudumine), C-715/20, EU:C:2024:139, punkt 80 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 90 Ent liidu õiguse esimuse põhimõte paneb liikmesriigi kohtule, kelle ülesanne on oma pädevuse piires kohaldada kõnealust õigust puudutavaid õigusnorme, kohustuse – kui ta ei saa tõlgendada riigisiseseid õigusnorme kooskõlas liidu õiguse nõuetega – tagada nende nõuete täielik toime tema menetluses olevas kohtuasjas, jättes vajaduse korral omal algatusel kohaldamata mis tahes – ka hilisema – riigisisese õigusnormi või praktika, mis on vastuolus kõnealust õigust puudutava õigusnormiga, millel on vahetu õigusmõju, ilma et ta peaks taotlema või ära ootama selle õigusnormi või praktika eelnevat kõrvaldamist seadusandlikul teel või muu põhiseadusliku menetluse kaudu (vt selle kohta 24. juuni 2019. aasta kohtuotsus Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, punktid 57 ja 58, ning 25. jaanuari 2024. aasta kohtuotsus Em akaunt BG, C-438/22, EU:C:2024:71, punkt 37 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 91 Seega peab eelotsusetaotluse esitanud kohus käesoleva kohtuotsuse punktis 84 kirjeldatud juhul, võttes arvesse kogu riigisisest õigust ja kasutades riigisiseses õiguses tunnustatud tõlgendusmeetodeid, kõigepealt kindlaks tegema, kas tal on võimalik anda RDG asjakohastele sätetele tõlgendus, mis on kooskõlas liidu õiguse nõuetega, ilma et ta siiski tõlgendaks neid sätteid *contra legem* (vt analoogia alusel 22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Volvo ja DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, punkt 52 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 92 Sellega seoses, nagu on märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 79, leidis mõni Euroopa Kohtu menetluses osaleja, et põhikohtuasjas kõne all olevad riigisisemed õigusnormid ei välista automaatselt võla sissenõudmise ühishagi mehhanismi kasutamist konkurentsioiguse valdkonda kuuluvates vaidlustes ning mõned liikmesriigi kohtud on neid tõlgendanud nii, et nende kohaselt sõltub selle mehhanismi kasutamine konkreetset juhul sellest, kas on täidetud tingimused, mille eesmärk on tagada osutatavate teenuste kvaliteet, teenuste osutajale makstava tasu piisav suurus ja see, et teenuste osutajal puudub huvide konflikt.
- 93 Ainult juhul, kui mitte mingisugune kooskõlaline tõlgendamine ei osutu võimalikuks, peab eelotsusetaotluse esitanud kohus jätma need sätted kohaldamata (vt selle kohta 21. jaanuari 2021. aasta kohtuotsus Whiteland Import Export, C-308/19, EU:C:2021:47, punkt 63 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 94 Kõiki eespool esitatud kaalutlusi arvesse võttes tuleb teisele ja kolmandale küsimusele vastata, et ELTL artiklit 101 koostoides direktiivi 2014/104 artikli 2 punktiga 4, artikli 3 lõikega 1 ja artikliga 4 ning harta artikli 47 esimest lõiku tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus riigisiseste õigusnormide tõlgendus, mis takistab isikutel, kellele on konkurentsioiguse rikkumisega väidetavalt kahju tekitatud, loovutada oma õigused saada hüvitist õigusteenuste osutajale, selleks et viimane saaks hüvitised ühishagiga sisse nõuda iseseisva kahju hüvitamise hagi raames, juhul, kui
- riigisiseses õiguses ei ole nende kahjustatud isikute individuaalsete nõuete koondamiseks ette nähtud ühtegi muud võimalust, mis tagaks hüvitise saamise õiguste tõhusa kasutamise, ja kui

- individuaalse kahju hüvitamise hagi esitamine osutub juhtumi kõiki asjaolusid arvestades nende isikute jaoks võimatuks või ülemäära raskeks, mille tagajärjel võetakse neilt nende õigus tõhusale kohtulikule kaitsele.

Kui neid riigisiseseid õigusnorme ei ole võimalik tõlgendada kooskõlas liidu õiguse nõuetega, kohustavad need liidu õigusnormid liikmesriigi kohut jätma kõnealused riigisiseseid õigusnormid kohaldamata.

Kohtukulud

- 95 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

ELTL artiklit 101 koostoimes Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. novembri 2014. aasta direktiivi 2014/104/EL teatavate eeskirjade kohta, millega reguleeritakse liikmesriikide õiguse kohaseid kahju hüvitamise hagisid liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsioiguse rikkumise korral, artikli 2 punktiga 4, artikli 3 lõikega 1 ja artikliga 4 ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 47 esimest lõiku

tuleb tõlgendada nii, et

nendega on vastuolus riigisiseste õigusnormide tõlgendus, mis takistab isikel, kellele on konkurentsioiguse rikkumisega väidetavalt kahju tekitatud, loovutada oma õigused saada hüvitist õigusteenuste osutajale, selleks et viimane saaks hüvitised ühishagiga sisse nõuda iseseisva kahju hüvitamise hagi raames, mis eelkõige asjaolude tuvastamise osas ei põhine lõplikul ja siduval otsusel, millega konkurentsiasutus on kindlaks teinud sellise rikkumise, juhul, kui

- riigisiseses õiguses ei ole nende kahjustatud isikute individuaalsete nõuete koondamiseks ette nähtud ühtegi muud võimalust, mis tagaks hüvitise saamise õiguste tõhusa kasutamise, ja kui
- individuaalse kahju hüvitamise hagi esitamine osutub juhtumi kõiki asjaolusid arvestades nende isikute jaoks võimatuks või ülemäära raskeks, mille tagajärjel võetakse neilt nende õigus tõhusale kohtulikule kaitsele.

Kui neid riigisiseseid õigusnorme ei ole võimalik tõlgendada kooskõlas liidu õiguse nõuetega, kohustavad need liidu õigusnormid liikmesriigi kohut jätma kõnealused riigisiseseid õigusnormid kohaldamata.

Allkirjad